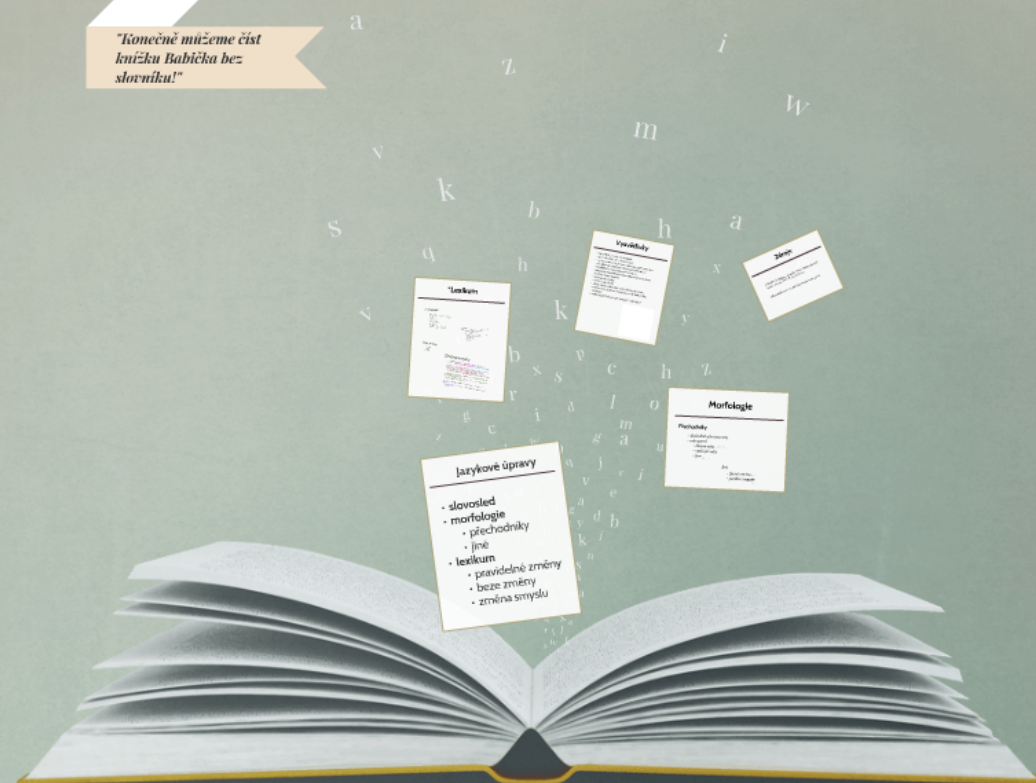

Babička v současném jazyce

Alžběta Franková
Martina Rybová

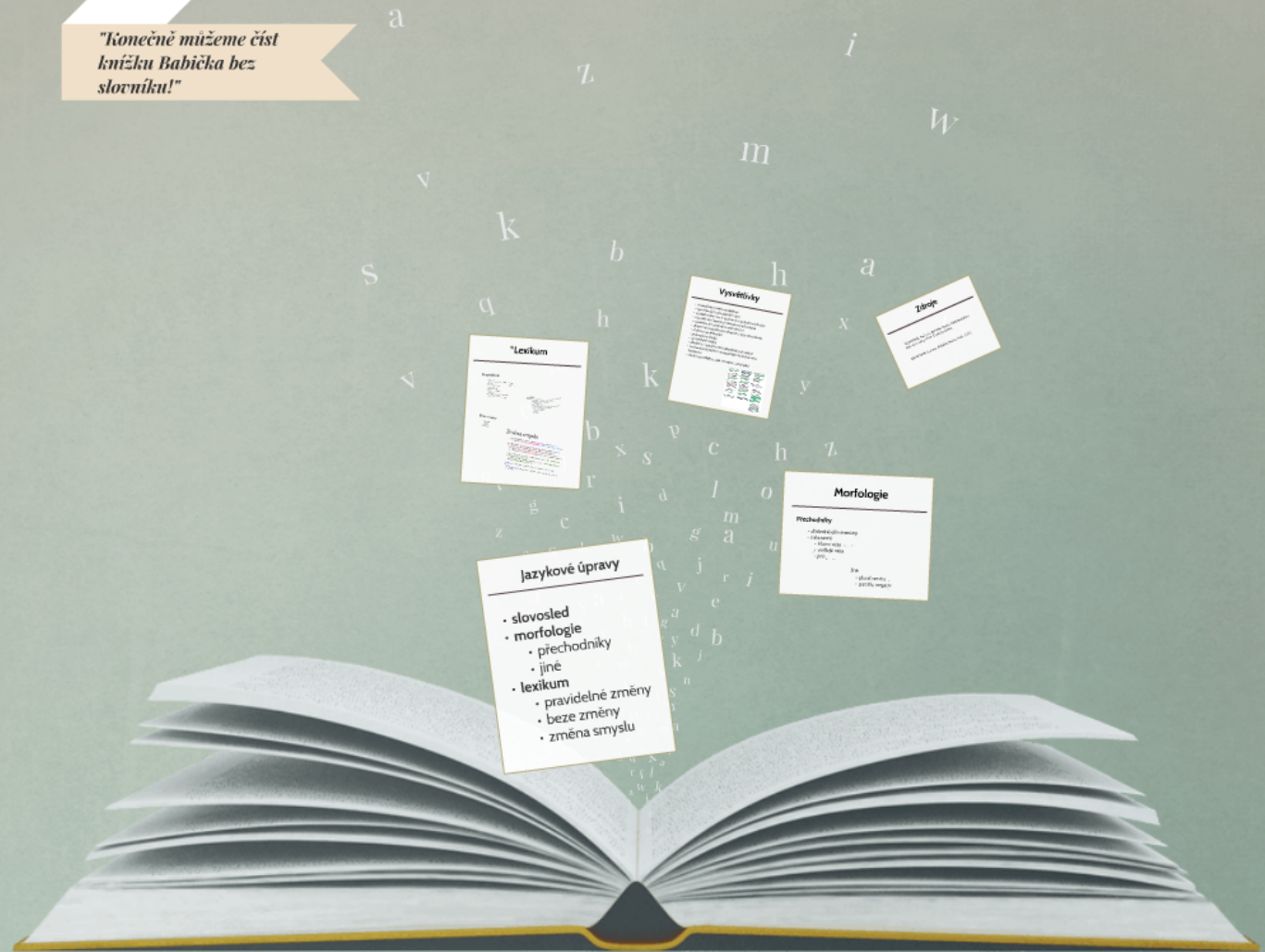
*"Konečně můžeme číst
knížku Babička bez
slovníku!"*

Babička v současném jazyce

Alžběta Franková
Martina Rybová

"Konečně můžeme číst
knížku Babička bez
slovníku!"

Babička v současném jazyce

Alžběta Franková
Martina Rybová

*"Konečně můžeme číst
knížku Babička bez
slovníku!"*

Jazykové úpravy

- **slovosled**
- **morfologie**
 - přechodníky
 - jiné
- **lexikum**
 - pravidelné změny
 - beze změny
 - změna smyslu

Morfologie

Přechodníky

- důsledně eliminovány
- nahrazení:
 - hlavní věta
 - vedlejší věta
 - jiné

Jiné

- plurál neutra
- partitiv, negativ

Jan by byl také rád věděl, co v něm je, ale nejstarší z dětí, Barunka, odstrčila ho, *šeptajíc* mu: „Počkej, já to povím, že chceš sahat babičce do kapsáře!“

- Jan by také rád věděl, co v něm je, ale nejstarší z dětí, Barunka, ho odstrčila *a pošeptala* mu: „Počkej, já to povím, že chceš sahat babičce do kapsáře!“

...ona to vše věřila, ale nebála se, *majíc* v srdci pevnou, nezvratnou důvěru v Boha...

- ...ona v to vše věřila, ale nebála se, *neboť měla* v srdci pevnou, nezvratnou důvěru v Boha...

Precnoaniky

- dūsledně eliminovány
- nahrazení:
 - hlavní věta
 - vedlejší věta
 - jiné

Také se můžete, **vířít**, že se cháte při
lézání rovnat...
• Také jím můžete, **byť** věříte, že se cháte
při lézání rovnat...

Jen by byl také sed věřit, co v něm je, ale nepřítel v
dřív, Baranka, odvíjí do toho, **uvěřit** mu. „Pochybné je to
převrácení, že chci sáhnout na báseň.“
• Jen by také sed věřit, co v něm je, ale nepřítel v
dřív, Baranka, odvíjí do toho, **uvěřit** mu.
„Pochybné je to převrácení, že chci sáhnout na báseň.“

...ona to vše věří, ale věříla se, **uvěřit** v
urči převrácení, rovnatost věřit v Boha.
• ...ona v to vše věří, ale věříla se, **uvěřit**
něco v urči převrácení, rovnatost věřit v Boha.

Báseň o cítné věřit, nechala její cítnou,
sámého kapitol **uvěřit**. „Já, podvěpce, cítnu
všech mýtů“
• Báseň o cítné věřit, nechala její cítnou,
sámého kapitol **uvěřit**. „Já, podvěpce, cítnu
všech mýtů“

Děti měli postavy ze k. cítnu, **uvěřit**, že jezdělo
naše jí cítnou věřit, že je udělá.
• Mění děti se postavy ze k. cítnu, **uvěřit**, že
jezdělo naše jí cítnou věřit, že je udělá.

Také se mrzela, *vidouc*, že se chléb při krájení nerovná: ...

- Také ji mrzelo, *když viděla*, že se chléb při krájení nerovná: ...

Babička si toho všimla, nechala řeči s dcerou, sáhla do kapsáře *řkouc*: „No, podívejte se, co tu všecko mám!“

- Babička si toho všimla, nechala řeči s dcerou, sáhla do kapsáře *se slovy*: „No podívejte se, co tu všechno mám!“

Děti menší postavily se k oknu, *miníce*, že Jezulátko musí jít okolo oken a že je uslyší.

- Menší děti se postavily k oknu *v domnění*, že Jezulátko musí jít okolo oken a že je uslyší.

Jiné

- plurál neutra
- partitiv, negativ

* Když babička pekla chleba, **měla** vřoučata posvícení.
Pokudže **dosály** poplamení a po malém bochánku,
plněném švestičkami nebo jablky, což se jim dříve
restávalo. **Musely** si ale zvykat dávat pozor na drobky.

...ani z babičky **oto** nesquřily!
...nesquřily z babičky **ocf!**

* Když babička pekla chléb, *měla* vnučata posvícení. Pokaždé *dostaly* poplamenici a po malém bochánku, plněném švestkami nebo jablky, což se jim dříve nestávalo. *Musely si* ale zvykat dávat pozor na drobty.

Jiné

- plurál neutra
- partitiv, negativ

* Když babička peká chléb, měla vroučata posvěcení.
Pokáže dostaly poplamenici a po malém bochánku,
plněném švestičkami nebo jablíky, což se jim dříve
nestávalo. Musely si ale zvykat dávat pozor na drobky.

...ani z babičky ota respustly!
- ...respustly z babičky oř!

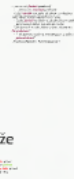
...ani z babičky *oka* nespustily!

- ...nespustily z babičky *oči*!

*Lexikum

Pravidelné

- mne -> mě
- Pánbůh -> Pán Bůh / "pánbůh"
- již -> už
- všecko -> všechno
- nyní -> teď
- myslit -> myslet
- sednice -> světnice*
- list -> dopis
- lože, lůžko -> postel * lůže -> lože
- konečně -> nakonec

Oděvy

- plachetka -> šátek
- selský oblek -> selské šaty
- fásná zelená mezušánka s dlouhými varhánkami -> narosená zelená sukne s dlouhými nabíranými šosy
- cvikel -> klník
- pantofličky -> střevíce
- rohožová mošinka -> lyková taštička
- červeně pasovaný fěrtoch -> červeně lemovaná zástěra
- kamařaska -> zástěra
- šat -> šaty

Beze změny

- starosvatka
- flampač
- sakulajda
- * porozumění ?

Změna smyslu

- ... vyšívaný **bílý fěrtoch**, z růžové dykty **kabátek** a barvy oblakové **sukni**, ...
- ... vyšívanou **bílou zástěru z růžového taftu**, **kabátek a sukni oblakové barvy**, ...

U velikých kamen byla lavice, podél zdi babiččino lože; hned u kamen za ložem malovaná truhla a při druhé zdi lože Baruncino, která spávala s babičkou.
• **U velikých kamen byla lavice, podél ni babiččina postel**; hned u kamen za postelí malovaná truhla a **u druhé zdi (?)** postel Barunky, která spávala s babičkou.

...i sama hrstku vzala a na ženicha a nevěstu je hodila, **pravíc**, „**aby je Pánbůh také tak obsypal božím požehnáním**.”
• ... sama vzala hrstku a hodila je na ženicha a nevěstu **se slovy**: „**Aby je Pán Bůh také tak obsypal božím požehnáním**.”

„**Hledte jich**,” pravila Adelce a služkám; „každé zvíře, když je má člověk rád, je vděčné.”
• „**Podívejte se na ně**,” pravila Adelce a služkám; „každé zvíře, když je má člověk rád, je vděčné.”

Pravidelné

- mne -> mě
- Pánbůh -> Pán Bůh /*pánbůh
- již -> už
- všechno -> všechno
- nyní -> teď
- myslit -> myslet
- sednice -> světnice *
- list -> dopis
- lože, lůžko -> postel * lůže -> lože
- konečně -> nakonec

... že má říci „Pánbůh požehnej!“
• ... že má říci: „Pán Bůh požehnej!“
× Zaplať Pánbůh za všechno, ale almužna, milostivá paní, takovým lidem spomůže jen načas.
• Zaplať pánbůh za všechno, ale almužna, milostivá paní, takovým lidem pomůže jen na čas.
× "Děkujeme za všechno, milostivá paní, a buďte tu s Pánembohem!"
• "Děkujeme za všechno, milostivá paní, a buďte tu s pánembohem!"
× Požehnej Pánbůh! × Požehnej pánbůh!

Konečně když se všechny misy odklidily se stolu, přinesl tampač tři misy na stůl, co dar nevěstě od něho podány.
• Nakonec, když se všechny misy odklidily ze stolu, přinesl tampač tři misy na stůl jako dar nevěstě od něho sameho.

..., že má říci „**Pánbůh** požehnej!“

- ..., že má říci: „**Pán Bůh** požehnej!“

× Zaplat' **Pánbůh** za všechno, ale almužna, milostivá paní, takovým lidem spomůže jen načas.

- Zaplat' **pánbůh** za všechno, ale almužna, milostivá paní, takovým lidem pomůže jen na čas.

× "Děkujeme za všechno, milostivá paní, a buďte tu s **Pánembohem!**"

- "Děkujeme za všechno, milostivá paní, a buďte tu s **pánembohem!**"

× Požehnej Pánbůh! × Požehnej pánbůh!

Pravidelné

- mne -> mě
- Pánbůh -> Pán Bůh /*pánbůh
- již -> už
- všechno -> všechno
- nyní -> teď
- myslit -> myslet
- sednice -> světnice *
- list -> dopis
- lože, lůžko -> postel * lůže -> lože
- konečně -> nakonec

... že má říci „Pánbůh požehnej!“
• ... že má říci: „Pán Bůh požehnej!“
× Zaplať Pánbůh za všechno, ale almužna, milostivá paní, takovým lidem spomůže jen načas.
• Zaplať pánbůh za všechno, ale almužna, milostivá paní, takovým lidem pomůže jen na čas.
× "Děkujeme za všechno, milostivá paní, a buďte tu s Pánembohem!"
• "Děkujeme za všechno, milostivá paní, a buďte tu s pánembohem!"
× Požehnej Pánbůh! × Požehnej pánbůh!

Konečně když se všechny misy odklidily se stolu, přinesl tampač tři misy na stůl, co dar nevěstě od něho podány.
• Nakonec, když se všechny misy odklidily ze stolu, přinesl tampač tři misy na stůl jako dar nevěstě od něho sameho.

LUZE - / LUZE

Konečně když se všechny mísy odklidily **se stolu**, přinesl tlampač tři mísy na stůl, **co** dar nevěstě od něho **podaný**.

- **Nakonec**, když se všechny mísy odklidily **ze stolu**, přinesl tlampač tři mísy na stůl **jako** dar nevěstě od něho **samého**.

Oděvy

- plachetka -> šátek
- selský oblek -> selské šaty
- řásná zelená mezulánka s dlouhými varhánkami -> nařasená zelená sukně s dlouhými nabíranými šosy
- cvikel -> klínek
- pantoflíčky -> střevíce
- rohožová mošinka -> lýková taštička
- červeně pasovaný fěrtoch -> červeně lemovaná zástěra
- kanafaska -> zástěra
- šat -> šaty

Beze změny

- starosvatka
 - tlampač
 - sakulajda
- × porozumění ?

Změna smyslu

..., vyšíváný *bílý fěrtoch*, z růžové dykyty *kabátek* a barvy oblakové *sukni*, ...

- ..., vyšívanou *bílou zástěru z růžového taftu*, *kabátek a sukni oblakové barvy*, ...

U velikých kamen byla lavice, podél zdi babiččino lože; hned u kamen za ložem malovaná truhla a při druhé zdi lože Barunčino, která spávala s babičkou.

- *U velikých kamen byla lavice, podél ní babiččina postel*; hned u kamen za postelí malovaná truhla a *u druhé zdi (?)* postel Barunky, která spávala s babičkou.

...i sama hrstku vzala a na ženicha a nevěstu je hodila, *pravíc, „aby je Pánbůh také tak obsypal božím požehnáním.“*

- ..., sama vzala hrstku a hodila je na ženicha a nevěstu *se slovy: „Aby je Pán Bůh také tak obsypal božím požehnáním.“*

„Hledte jich,“ pravila Adelce a služkám; „každé zvíře, když je má člověk rád, je vděčné.“

- *„Podívejte se na ně,“* pravila Adelce a služkám; „každé zvíře, když je má člověk rád, je vděčné.“

Vysvětlivky

- vysvětlivky uvnitř vysvětlivek
- vysvětlování nahrazených slov
- vysvětlování všech významů u polysémnních slov
- vysvětlování pomocí nahrazovaného slova
- vysvětlování známého neznámým
- zbytečné vysvětlování dnešního významu slova
- chybné vysvětlování
- pravopisné chyby
- syntaktické chyby
- zbytečné vysvětlování odvoditelných úslolí
- nevhodná vyjádření nezapadající do kulturního kontextu
- chybí vysvětlivky (např. *tlampač*, *sakulajda*)

14 školák v čes. nebo v češtině čtyřmi roky, školák, školák, školák U, národních pravicích školáků v školáku	70 práci v čes. nebo v češtině práci, práci, práci, práci, práci práci, práci, práci, práci, práci práci, práci, práci, práci, práci	147 školák v. 1311 (školák) školák učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol
31 školák v. 40-42, 46-48, 51, 59, 69-72, 67-69, 73-74, 76, 81, 100, 109, 114, 143, 146, 149-150, 159, 204, 206, 215, 236, 240 (školák) školák učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol	70 práci v čes. nebo v češtině práci, práci, práci, práci, práci práci, práci, práci, práci, práci práci, práci, práci, práci, práci	197 školák v. 1311 (školák) školák učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol
42 školák v. 40, 42, 46, 48, 51, 59, 69-72, 67-69, 73-74, 76, 81, 100, 109, 114, 143, 146, 149-150, 159, 204, 206, 215, 236, 240 (školák) školák učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol	88 školák v. 144, 204 (školák) školák učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol	204 školák v. 1311 (školák) školák učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol
46 školák v. 40, 42, 46, 48, 51, 59, 69-72, 67-69, 73-74, 76, 81, 100, 109, 114, 143, 146, 149-150, 159, 204, 206, 215, 236, 240 (školák) školák učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol	105 školák v. 100, 109, 114, 143, 146, 204 (školák) školák učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol	215 školák v. 1311 (školák) školák učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol
64 školák v. 40, 42, 46, 48, 51, 59, 69-72, 67-69, 73-74, 76, 81, 100, 109, 114, 143, 146, 149-150, 159, 204, 206, 215, 236, 240 (školák) školák učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol	110 školák v. 100, 109, 114, 143, 146, 204 (školák) školák učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol	238 školák v. 1311 (školák) školák učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol učitelství, práce v školách, škol

y

- vysvětlivky uvnitř vysvětlivek
- vysvětlování nahrazených slov
- vysvětlování všech významů u polysémních slov
- vysvětlování pomocí nahrazovaného slova
- vysvětlování známého neznámým
- zbytečné vysvětlování dnešního významu slova
- chybné vysvětlování
- pravopisné chyby
- syntaktické chyby
- zbytečné vysvětlování odvoditelných úsloví
- nevhodná vyjádření nezapadající do kulturního kontextu

chybí vysvětlivky (např. *tlampač*, *sakulajda*)

14 **čeledník**: místo nebo vyhrazené ubytování čeledí, sloužících, čeládky, tj. nájemaných pracujících převážně v zemědělství;

31 (také s. 40-42, 46-49, 51, 59, 60-62, 67-69, 72-74, 79, 82, 105, 109, 111, 143, 166, 194-196, 199, 205, 206, 219, 236, 248) **kmotr (knotra)**: zástupce, vážená osoba nebo osobnost, blízký přítel rodiny dítěte při křtu nebo břimování (svátost - prohloubení křestní milosti);

42 (také s. 46, 59, 61, 65, 75, 79, 97, 111, 120, 121, 152, 153, 158, 159, 162, 163, 167, 171, 174, 176, 178, 179, 184, 188, 203, 204, 206, 212, 221, 243, 246, 248, 249, 251, 254) **sednice, světnice**: základní obytná (větší) místnost domu - světničky spíše býv. obytné komory ve smyslu ložnic;

48 (také s. 61, 149) **dráb**: vrchnostenský nebo obecní zřízenec, dozorce, hlídač, strážník (někdy i loupežník);

61 **moučník z vajec**: tzv. vaječník;

66 (také s. 99, 138, 179, 184, 192, 202, 243, 252) **živnost**: hospodářství, statek - rovněž živobytí či vlastní podnikání;

76 **poručit někoho Pánu Bohu**: přestat se o někoho starat, nemít o něho již zájem; ~~(také s. 76) živětok: část spodního prádla, obepínající tělo od pase-~~
~~motoru~~

78 **nevědomost hříchu nečiní**: nezaviněná nevědomost;

79 (také s. 82, 127, 239) **pacholek**: čeledín, pomocník, posluha. - Dnes i hanlivé označení jako uličníka, darebáka, někdy nadávka;

88 (také s. 144, 250) **prýmelc** (úzká plošná nebo s dutinkou textilní šňůrka (často na uniformách);

105 (také s. 106, 109, 199, 243, 246-250) **družice, družička**: pomocnice družby (nejstaršího mládence) a nevěsty. Zastávaly na svatebních hostinách významné místo a pomáhaly při přípravách i v průběhu obřadu. - Také družičky na Boží tělo - děvčata, která šla v bílých šatech v procesích;

110 **oratorium (oratoř)**: oddělený prostor, balkon v kostele pro vrchnost;

152 **tucet**: starý výraz pro 12 (dvanáct); ~~naprosto podobně jako měly přístavky~~
~~domadit na slavnosti (pro bláznost)~~

167 (také s. 171) **jidášky**: tradiční velikonoční pečivo z kynutého těsta slazeného medem jako připomínka na zradu Jidáš. Pekly se zpravidla na Zelený čtvrtek;

197 **utéct z deště pod okap**: nepolepšit si, dostat se z jedné (špatné) situace do další;

204 **posvítit někomu (na někoho)**: potrestat, dát si pozor;

206 **hubka**: tkáňové pletivo choroše, Troudnatce kopytovitého, používané dřívě např. i k zapalování (křesadlo), někdy i jako náhražka jelenice;

213 **žebřinový vůz (žebřinař)**: nemotorový vůz se žebřinami (= postranice podobné žebříku) na svážení obilí, sena, pícnin aj;

215 **máje**: zde zelené ratolesti nebo stromečky k výzdobě domu. - Tradiční význam měla bídlá nebo tyče z vybraných stromů, někdy zkombinovaných, ozdobené věnci a barevnými stuhami na návších

- stavěním májek se oslavovalo nejen jaro, ale byl to i symbol lásky - chlápci je stavěli před domy svých dívek;

238 (také s. 239) **mandel**: zastaralé označení kupky z patnácti snopů, svazků obilí anebo označení pro měrnou jednotku (čtvrtina kopy, tj. patnáct - kopa, tj. šedesát);

243 **časté stonky nepřivádí zvonky**: nemocný, ale neumírá (neumře);

243 (také s. 247, 249-251) **starosvata, starosvatka**: pořádatel/-ka svatby (viz také družba);

Zdroje

NĚMCOVÁ, Božena. *Babička*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. Česká knižnice.

NĚMCOVÁ, Božena. *Babička*. Praha: Práh, 2013.

